

KAREL DE ROOIJ

Wat had ik anders moeten worden?

Mijn muzikale familiegeschiedenis

Door Dick van den Heuvel

Ambo|Anthos
Amsterdam

De hutkoffer

Een huis als een museum

De hutkoffer stond al tijden geduldig in de woonkamer. Als ik aan tafel zat, keek ik er soms even naar. Maar aan openen dacht ik eigenlijk nooit. Ik had hem gekregen van mijn moeder. Mijn lieve moeder, die altijd met mij en mijn broer mee heeft geleefd en zo lang als ze kon zelfstandig woonde, moest in 2012 toch naar een verpleegtehuis. Tweeënnegentig jaar oud was ze. En ze begreep dat het moest, dat was fijn. Mijn broer en ik haalden haar huis leeg en daar was ineens die kist, die hutkoffer. Nooit gezien. Ik vroeg haar wat ze ermee wilde. ‘Neem jij hem maar mee,’ zei ze. ‘Het bevat veel informatie over onze familiegeschiedenis.’ Dus ik zette hem in mijn woonkamer zonder het ding ooit te openen. Ik was volop aan het werk, druk met mijn stichting Scala Variété aan Zee en duizend andere dingen. Ik moest plekken regelen waar voorstellingen konden plaatsvinden en ik was van alles aan het regisseren om te laten zien hoe tijdloos ons theatergenre is. Ik kijk nu eenmaal altijd vooruit. Terugkijken doe ik zelden. Vaak heb je het ook gewoon te druk met het leven van vandaag om in dat van vroeger te kijken. Maar... dat moment kwam toch.

Het was tijdens corona dat ik ineens de drang voelde om die koffer eindelijk eens open te maken. Buiten op straat was het stil. We volgden zeker die eerste maanden van het virus het nieuws nauwlettend; het was doodeng, maar het enige wat we konden doen was afwachten. De consequenties voor iedereen die zich met theater bezighield waren enorm. Zalen waar duizend mensen in konden, mochten nu hooguit tachtig man publiek toelaten met minstens vijf stoelen tussen elke toeschouwer. Dat was dan nog de meest gelukkigste situatie. Vaak werd er helemaal niet meer opgetreden. En dus deden wij theatermakers klusjes waar we eerder nooit aan toekwamen. We ruimden ons huis op tot we een ons wogen, gingen wandelen, maar op een gegeven moment was ook dat wel klaar. Wat te doen?

Dus ik zat op een dag in mijn zeer opgeruimde werkkamer om me heen te kijken. Mijn geschiedenis hangt er aan de muren of staat in de kasten. Soms zeggen bezoekers: jij woont in een museum. Het is fijn als iemand iets vraagt over een foto of over een klein rekwisiet in de vitrine. Dan mag ik het graag even in mijn handen nemen. Dan heb ik altijd wel een verhaal. Over de neus van Buziau bijvoorbeeld. Nee, niet zijn eigen neus maar het vormpje waarmee hij die maakte voor zijn prachtige clownswerk. Ik heb de echte! Het origineel! Daar ga ik later nog over vertellen want wat daar in mijn kast staat, is 'm... die van Buziau. Wie weet er eigenlijk nog wie Buziau was? We hebben de tijd dus dat zal ik straks vertellen, nu nog niet.

Ik zat in mijn werkkamer en of het nou kwam omdat ik een beetje zat te mijmeren over al die geschiedenis in mijn kamer weet ik niet, maar ineens had ik zin om die kist in de woonkamer te openen.

‘Niet hier,’ zei mijn vrouw. ‘Neem ’m maar mee naar je werkkamer.’

Dat deed ik, en daar sloeg ik de klep open. Meteen rook ik die geur van oud papier. Nee, dat is niet muf. Je hebt dat ook als je een tweedehands boekwinkel in stapt. ’t Is de geur van verlangen om langs al die kaften te lopen en willekeurig iets open te slaan dat ruikt van ‘lees me, lees me’. De haast van de moderne mens maakt dat je te snel voorbijloopt aan zo’n winkeltje, maar die geur is onmiskenbaar. Ik werd nog nieuwsgieriger.

In die koffer zat een heel klein leren kinderkoffertje. Op slot, maar gelukkig wel met de sleutel erin. Het voelde alsof ik in een groot geheim mocht kijken. Even werd ik weer kind. Even was het weer alsof mama ieder moment de kamer in kon komen en zou zeggen: ‘Wat doe je daar, Karel?’

‘Ik snuffel even door vroeger.’

En dat ze dan naast me zou gaan zitten en met mij naar al die foto’s, krantenartikelen, plakboeken, briefjes zou kijken. Me zou vertellen wie wie is. Natuurlijk kwam ze niet, maar het voelde alsof ze met me meereisde door de tijd en voor een moment verdween de kamer waar ik me in bevond volkomen. Het eerste wat ik in dit kleine koffertje tegenkwam, had te maken met het koningshuis. Goed, ik wist dat mijn moeder idolaat was van de Oranjes en toch was dit een prachtige ontdekking. Je kunt je de glimlach op mijn gezicht haast niet voorstellen toen ik ontdekte dat er in mijn familiegeschiedenis maar liefst vier generaties zijn waarin een Karel een koninklijke onderscheiding heeft gekregen. Ja, beste Karel de Grote en beroemde Karel de Kale, kom daar maar eens om. Kunnen jullie een puntje aan zuigen.

Karel Das. De grootvader van mijn moeder, die heb ik nog

gekend, maar hij is dan ook heel oud geworden, zesennegentig jaar. Ik vond een tijdschrift, *Het Ideaal*, dat een artikel aan hem wijdde. Blijkbaar was hij rond 1919 een kwart eeuw verbonden aan het Utrechts Stedelijk Orkest waarvan hij ook nog eens een van de medeoprichters was. Koning Willem III heeft hem nog de Schutterijmedaille opgespeld. Dat moet dan voor 1890 zijn geweest. Hij was de laatste die die onderscheiding heeft gedragen. Ik wist het wel, maar te bedenken dat er in mijn familie al meer dan honderd jaar geleden werd gemusiceerd en wel op zo'n niveau dat men er medailles voor kreeg, is best indrukwekkend.

Ik vond nog een artikel. Zijn zoon Karel Das van Grol kreeg in 1958 een lintje voor veertig jaar trouwe dienst bij het Rotterdams Philharmonisch Orkest. Ik wist van zijn geschiedenis niet al te veel, maar kwam er wel achter dat dit orkest na de Duitse bombardementen in 1940 jarenlang zonder concertzaal zat. Toch hebben ze doorgespeeld, waar mogelijk.

Even legde ik het artikel weg om na te denken. Ze kunnen alles platgooien maar nooit je artistieke drift en passie. Ik denk dat ik dát ook wel in mijn genen heb zitten. Ik wil best terugkijken op mijn loopbaan maar zie ook altijd uit naar de toekomst. Muziek speelt daar een immens grote rol in. Hoe zwaar het leven je ook valt, en welke keuzes je op een gegeven moment moet maken... er is altijd muziek. En humor, natuurlijk. Het maakt mij tot wie ik ben. Die familie van mij, die hartstocht voor het vak, die gedrevenheid. Altijd dat verlangen, altijd die ambitie. In de tijd van corona voelde ik dat heftiger dan ooit.

In het koffertje vond ik ook nog de broer van mijn moeder terug. Of beter: papieren over hem. Hoe hij Ridder in de

Orde van Oranje-Nassau werd. Nog een koninklijke onderscheiding. Het is niet alleen zo dat wij blij zijn geweest met de Oranjes... ze waren ook nog dol op ons. En vooral op alle Kareltjes. Deze is voor Karel Das. Die herinner ik mij nog heel goed. Toen mijn vader overleed, werd hij de voogd van mij en mijn broer. Hij haalde dat 'Van Grol' van zijn achternaam terwijl hij toch van grappen hield. Nee, zo'n dubbele achternaam dat hoorde niet bij hem, vond hij. Het is fijn als je tijd kan nemen om herinneringen ook daadwerkelijk door je handen te laten gaan. Ik zie hem nog voor me... die vriendelijkheid, die liefde voor z'n familie... voor ons.

Hij begon als cameraman bij Polygoon-Profilti. Het Polygoonjournaal, dat kan ik me nog goed herinneren. Voor de hoofdfilm begon, kreeg je vaak het nieuws van die week te zien. Philip Bloemendal met zijn deftige beschaafde stem beschreef ons de gebeurtenissen van de laatste Huishoudbeurs tot het aantreden van een nieuw kabinet op het bordes van Paleis Soestdijk, van bezoek van grote artiesten aan Nederland zoals Charlie Chaplin of Brigitte Bardot. Zou hij ook ooit hebben gefilmd dat er een lintje op revers werd geprikt? Vast wel. Mijn oom heeft het allemaal. Hij regisseerde *Pipo de Clown*; hij was betrokken bij programma's van Dorus... ach, Dorus, Tom Manders... het bracht van alles bij me naar boven. Oom Karel was producent van de speelfilm *Kermis in de regen*, met Kees Brusse, Ko van Dijk en Guido de Moor. Over die laatste wist ik ook veel en ik kreeg de neiging om te vertellen, maar nog even wilde ik verder. Ik graaide door al die artikelen, die foto's, die documenten, de briefjes, de recensies. Mijn leven en dat van mijn familie in een hutkoffer.

Want kijk nou eens, ik zat zelf ook in de kist. Karel de Vierde uit dit geslacht. Ik heb ook een koninklijke onderschei-

ding. Ik ben namelijk Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Voor wie niet bekend is met de rangen en standen in lintjesland... die van mij is een stuk hoger dan die van mijn voogd. Heb ik hem vaak mee geplaagd. De Leeuw staat boven Oranje-Nassau. Toch, ik droeg hem nauwelijks. Nog steeds niet trouwens.

Mijn moeder zei altijd: 'Doe niet zo stoer. Speld dat ding gewoon op.' Ze had gelijk. Ik heb hem één keer opgedaan. Dat was bij een première in de Koninklijke Schouwburg in Den Haag. Komt die directeur meteen naar mij toe. 'Wat heb je daar?' Dus ik trots: 'Dat is mijn Koninklijke Onderscheiding. Ik ben Ridder in de...' Hij liet mij niet eens uitspreken. 'Doe af! Doe af!' Ik wist niet waarom dus dat vroeg ik. 'Omdat de koningin er is.' Blijk je zo'n speld niet op te mogen hebben

als Hare Majesteit in de buurt is. Bij twijfel doe ik hem tegenwoordig dan maar onder mijn kleren. Als andere collega's ermee lopen te pronken dan knoop ik mijn overhemd open. Of het nou op een première is of niet.

Ik zat daar in mijn werkkamer trots te zijn op het feit dat mijn familie in die hutkoffer tot vier keer toe is geëerd met dat soort bewijs van talent. Ze hebben stuk voor stuk bijgedragen aan de rijkdom van cultuur in dit land. Ik vond het wel mooi dat ik in hun rijtje mag staan en dat ik – door mijn moeder – ook in het kleine kinderkoftje mocht, vlak bij Karel Das, Karel Das van Grol en Karel Das zonder Grol, met mij dan weer gewoon als Karel de Rooij. De naam van mijn vader...

Mijn vader had het mooiste document. Hij was voor mij de grootste winnaar. Veertig jaar na zijn dood kwam er een brief in de brievenbus en daarin stond dat de Gemeente Rotterdam had besloten om een straat naar hem te noemen. De Nico de Rooijstraat in Rotterdam in de wijk Zevenkamp.

Als klap op de vuurpijl: Rij maar eens langs de Oude Binnenweg van Rotterdam. Dan zie je portretten van geweldige jazzmuzikanten op grote geëmailleerde borden. Daar zie je Rita Reys, daar is Jaap Valkhoff – je weet wel, van ‘Hand in hand, kameraden’, Piet Noordijk, Louis de Vries, Meijer Wery... daar hangt ook mijn vader Nico de Rooij. Ik denk niet dat hij ooit heeft durven dromen dat hij daartussen zou staan. Er is een nadeel. Ze doen dat ook pas als je dood bent. Ik weet niet hoe vaak ik omgereden ben om even naar mijn vader te kijken (zie foto hiernaast).

Zat ik daar bij die hutkoffer met al die herinneringen. De tijd was voorbijgevlogen. Het werd al wat donker. Ik deed een lamp aan en keek opnieuw om me heen. De kamer waar nu mijn moeders hutkoffer stond, was geen museum. Niet zo’n ruimte waar je naar binnen gaat om een afgesloten geschiedenis te herinneren. Zo wilde ik niet over mijn ‘vroeger’ praten. Ik kreeg het gevoel dat ik kon laten zien waar dat verlangen en die ambitie toe kan leiden. Die mensen, die uit mijn familie en uit mijn vak, hebben ervoor gezorgd dat ik mijn verlangen en ambitie vorm kon geven. Ik zou het wel willen uitschreeuwen tegen al die jonge artiesten die nog moeten beginnen aan hun loopbaan op de planken of voor – dan wel achter – de camera. Sta niet stil!

Je opent een hutkoffer en daarin vind je een klein koffertje en voor je het weet, zwerf je door steden en kom je mensen tegen die je haast vergeten was. En dus keek ik naar die artikelen, naar die wetenswaardigheden, naar die geschiedenis,

naar die grote mannen. Wie was ik dat ik naar ze mocht kijken? En was ik een van hen? Was mijn verleden net zo waardevol als dat van hen?

Het bracht ook andere gedachten bij me naar boven. Gebeurtenissen waar ik lang niet aan gedacht had. Ik was verbonden met deze geschiedenis door mijn eigen geschiedenis. Verlangen en ambitie, dat zijn de twee thema's van mijn leven. Ze zijn er allebei nog altijd. Verlangen om het volgende te doen, het volgende te zijn, door te gaan naar iets nieuws. Ambitie ook. Om het onderste uit de kan te halen. Het beste te doen wat binnen je kwaliteiten mogelijk is. Boven jezelf uitgroeien. Zo vaak hebben Peter de Jong en ik, als Mini & Maxi, de krachtige wil gevoeld om aan een volgend hoofdstuk te beginnen in ons leven.

Dus ik zat daar op de grond en ik kreeg zin om te vertellen wat deze hutkoffer bij me oproept, te vertellen wat ik nog wist en wat ik nu weet. En dat is wat ik heb gedaan en wat ik ben gaan opschrijven en wat u nu in handen houdt, mijn geschiedenis, mijn leven. Ik graaf in het verleden, niet alleen van mezelf, maar ook in dat van mijn familie en van mijn collega's, van mijn vak waar ik zoveel van hou en waar ik nooit afscheid van kan nemen. Ik wil u heel graag over mijn vader vertellen ook al was ik heel jong toen hij stierf. Wie ik ook – in het vroegst van mijn loopbaan – tegenkwam in het artiestenleven, ze vroegen altijd of ik de zoon was van Nico. Dan knikte ik en ik zag in hun ogen dat ze hem weer hoorden; hoe hij piano speelde. Het moet virtuoos zijn geweest, soms bescheiden en soms gloeiend en glanzend over de zaal heen.

Ik graaf vooral in de verhalen uit dat vroeger, maar niet alleen maar vanwege sentimenten. Ook omdat ik iets wil ver-

tellen over doorzettingsvermogen. Over durf om keuzes te maken op bepaalde beslissende momenten in je leven. Over het overwinnen van verlegenheid en de glorie die daaruit voort kan komen. Niet alleen om het prachtige applaus dat je daarvoor ontvangt of het speldje dat je onder je kleren draagt maar vooral om de overwinning die je op je eigen grenzen kunt boeken.

O ja, een kleine waarschuwing. Ik graai door die hutkoffer dus af en toe slinger ik wat door de tijd. Dat is het mooie van zo'n kist. Alles ligt door elkaar. Zo moet het ook zijn met verhalen. Wanorde is de mooiste orde die er is...

ISBN 978 90 263 7543 9

ISBN 978 90 263 6028 2 (e-book)

© 2026 Karel de Rooij en Dick van den Heuvel

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining zijn niet toegestaan

Omslagontwerp DPS, Design & Prepress Studio

Omslagillustratie © Joy Hansson

Illustraties binnenwerk privéarchief Karel de Rooij

Zetwerk Mat-Zet bv

Ambo|Anthos *uitgevers* vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen